החצר של פיני

מאת טל אלעזר
הפקה וסטיילינג: קרן נפתלי
צילום: גורן ליובונצ'יץ'

פיני לייטרסדורף הייתה אחת ומיוחדת: מעצבת האופנה האגדית של "משכית", מעצבת עצמאית לתצוגות ה"בונדס", מקימת "האולפנה לעיצוב אופנה" שהקדימה את "שנקר", אשת הצייר יוחנן סימון, וכמובן דמות צבעונית ומעוררת השראה.
בצעד נדיר אפשרה לנו נכדתה, דושי לייטרסדורף, לצלם את הבגדים המקוריים מארכיונה הפרטי, והיא גם מרחיבה על דמות הסבתא והשפעתה על חייה

שמלת מקסי ועליונית תואמת, מהאוסף של פיני לייטרסדורף (עגילים: טופשופ, חגורה: מנגו)

החצר של פיני

עצבת האופנה פיני לייטרסדורף יצרה במהלך יותר מארבעה עשורים אופנה עילית ישראלית, שלא הייתה כמותה לפניה או אחריה. בגדיה הם על־זמניים ואלמותיים.

כפי שתראו בעמודים הבאים, כשבחורה צעירה עם מראה עכשווי לובשת אותם, היא נראית כמו הדבר הכי נכון בעולם. הבעיה היחידה היא, שבחורה צעירה לא יכולה להשיג בגדים של פיני לייטרסדורף.

הבגדים שעיצבה נמצאים היום בשלושה מקומות: בארכיון של "שנקר"; אצל נשים שהיו מספיק בנות מזל כדי לקנות אותם בזמנו, ואצל בנותיהן שקיבלו אותם בירושה; ובאוסף המשפחתי הפרטי, הכולל כמה עשרות פריטים.

אשת העסקים והמסעדנית דושי (אנדריאה) לייטרסדורף, בתם של רינה מאייר וטומי לייטרסדורף ונכדתה של פיני, אפשרה לנו לצלם את הבגדים להפקת אופנה זו, שצולמה בבית ילדותה, בו חיה ויצרה סבתה בשנותיה האחרונות.

המשך

שמלה ממשי פראי, בהשראת ציור שמן של יוחנן סימון, 1976 (עגילים: מאוסף אישי, נעליים: טופשופ)

וסט צמר שחור לבן, משכית (חגורה: לילמיסט, נעליים: מאוסף אישי)

מעיל מקולקציית "מעיל מדבר", 1970, משכית

המשך

פיני לייטרסדורף נולדה בהונגריה ב־1906. בגיל 17 נישאה בפעם הראשונה, ובגיל עשרים ילדה את בנה הבכור, שבצעירותו נהרג בתאונת מטוס. בתחילת שנות השלושים עברה לצ'כוסלובקיה, שם נישאה לבעלה השני, האדרייכל אנדריי לייטרסדורף. ב־1939 עלתה ארצה, ופתחה סטודיו לעיצוב ולהוראת אופנה בתל־אביב. ב־1954 נישאה לצייר יוחנן סימון, ובמהלך חייהם המשותפים יצרה שמלות מרהיבות בהשראת ציורי השמן שלו.

יצירתה הענפה של לייטרסדורף מאופיינת בשיתופי פעולה פוריים. מתחילת שנות הארבעים ובמשך עשור היא יצרה את התלבושות לכל ההצגות של התיאטרון הקאמרי, ובמקביל עיצבה ללקוחות פרטיים.

ב־1955 פגשה את רות דיין, פגישה שהולידה את שיתוף הפעולה ההיסטורי שלהן ב"משכית" – ניסיון חד־פעמי ומוצלח לעצב אופנה ישראלית מקורית. שתי הגברות המרשימות איתרו אומנים עולים, שאת הרקמות ועבודות הצורפות שלהם שילבו ברגמים שלייטרסדורף עיצבה בעבור משכית.

באמצע שנות השישים החלה לייטרסדורף להשתתף בתצוגות האופנה המפורסמות של הבונדס בארצות הברית, שמטרתן הייתה גיוס כספים למדינת ישראל. בניגוד לבגדים שעיצבה למשכית, שהיו עשויים מאריגים גסים בצבעי המדבר והים, הבגדים שעיצבה לבונדס נעשו מאריגים עדינים וצבעוניים, בתפירה עילית. עיצוביה נמכרו גם בחנויות היוקרה בארה"ב ובאירופה.

לייטרסדורף עיצבה לתצוגות הבונדס עמוק לתוך שנות השבעים שלה, והחיות שאפיינה אותה ניכרת בכל תג ותפר בדגמים שנותרו. כשנסעה לארה"ב לתצוגות, הייתה מתעטפת במעיל המדבר הידוע שעיצבה למשכית; אבל היא מעולם לא שבה איתו ארצה. תמיד הייתה איזו טוכטת הוליוודית, למשל קתרין הפבורן, מסירה אותו מעל כתפיה ומאמצת אותו.

מבחינת הגישה, הבגדים שעיצבה למשכית ולתצוגות הבונדס שונים מאוד, אולם מספיק מבט אחד כדי לזהות את אלו וגם אלו כעיצובים שאישיותה טבועה בהם. כפי שמעידה נכדתה דושי, הסיבה שהבגדים ריגשו אז ושהם מרגשים כיום היא שהם אישיים לחלוטין, ומבטאים באופן חם וחי את אישיותה הגדולה מהחיים של האישה שיצרה אותם.

"פיני ראתה עצמה אמנית ולא אופנאית", אומרת דושי לייטרסדורף. "היא תרגמה כל חוויה שחוותה לבגד. פיני הלכה למכתש הגדול ומיד כשחזרה – עיצבה שמלה בהשראת המקום. היא הייתה בעין גדי, חזרה – ועיצבה שמלה. כשהיא חוותה משהו היא הביעה זאת בצורה של בגד, והיא הייתה אישה שבמשך שמונים שנותיה לא הפסיקה לרגע לחוות".

המשך

מעיל ארוך חלק מסט תואם, עם שמלת מקסי רקומה בעיטורי טליתות

שמלה וז'קט מתוך סט 3 חלקים הכולל גם וסט

המשך

● מדוע בחרה דווקא באופנה כמדיום אמנותי?

"כששאלו את פיני את השאלה הזו, היא הסבירה זאת במיידיות של המ־דיום, שהתאימה לה. להבדיל מפיסול או מציור, המדיום של אופנה אפשר לה ליצור יצירת אמנות תוך כמה שעות. בגדים היו המדיום באמצעותו היא עיבדה את החוויות שלה, ושיתפה בהן אחרים".

● את מדגישה את הפן האישי ביצירתך, אבל זו הייתה גם אופנה מגויסת לאידיאל הציוני.

"היו אידיאלים שהיא האמינה בהם ופעלה למענם. למשל, החזון שהייתה שותפה לו עם רות דיין, להביא לידי ביטוי את המסורות שנפגשו בכור ההיתוך הישראלי וליצור אופנה ישראלית מקורית. או החזון שעמד מאחורי השתתפותה בתצוגות הבונדס, ליצור אופנה עילית ישראלית. אבל האופן בו יצקה תוכן בחזון, כלומר האופן בו עיצבה בפועל את הבגדים, היה לגמרי אינדיבידואלי וחווייתי".

● מה הזיכרון הכי חזק שלך ממנה?

"הזיכרון החזותי המובהק שלי הוא שהיא לוקחת גליל בד, פותחת אותו בהינף זרוע, ומתחילה לחתוך. והמספריים שלה רצים, מלהטטים סביב הבד. היא לא עבדה לפי סקיצות. הייתה לה תפיסה של תלת ממד, והיא ראתה בחתיכת בד את הבגד שמסתתר בפנים".

● מדוע לא יוצרו דגמיה בייצור המוני?

"אני חושבת שזה נובע מהקשר החושי שלה לחומר. בשבילה, המגע עם חומר היה מזמן את הרעיון. החומר יכול להיות פיסת בד, צדפים, זכוכיות שקצותיהן החדים נשחקו על ידי הים, אם הפנינה, עבודות הצורפות התימנית. ההיקסמות מחומר מסוים, החיבור הרגשי, החושי לפרט מסוים, הולידו את הסך הכול. הייתה לה יכולת ללוש מתוך חומר את מה שראתה בדמיונה, וחומרים נשמעו לה. הרבה מקטעים מהשמלות היא סרגה או תפרה בעצמה, ביד. לכן, כל שמלה היא one off, כלומר יש רק אחת כמותה. אבל תמיד היה בה צער שלא הצליחה לעבד את הרעיונות שלה באופן שיאפשר ייצור המוני".

● מה בעיניך הוסך את הבגדים לעל זמניים?

"הגזרות אלגנטיות, קלאסיות ונקיות. כל תיפור נמצא במקומו, ותואם לג־מרי את הפונקציה שהוא ממלא. אבל אני חושבת שזה בעיקר העובדה שהיא לא ניסתה להתאים עצמה לאופנה קיימת אלא ליצור אופנה מקורית לגמרי. האני של פיני היה כל כך חזק, עוצמתי ושלם, שהיא העבירה אותו לכל בגד שיצרה".

המשך

שמלה בהשראת עבודת שמן של יוחנן סימון, עשויה ממשי פראי, 1976
(שרשרת: קרן וולף)

שמלת מקסי עם חגורה תואמת. התכשיט תוכנן בעבור אשת ראש הממשלה, הגב' מרים אשכול, בביצוע אמני משכית, לרגל ביקורו של הנשיא לינדון ג'ונסון
(נעלייים: אלדו)

המשך

● **איזו אישה היא הייתה?**

"אישה גדולה וחמה. שוב ושוב אני שומעת אנשים שהכירו אותה אומרים שכשפיני נכנסה לחדר, הוא היה מואר. כשרואים את הבגדים שעיצבה ברור שהפרפקציוניזם היה חלק אינהרנטי ממנה, אבל לצדו הייתה בה ספונטניות ורגישות, היעדר ביקורתיות, קבלה של החיים ושל אנשים כמות שהם, וסקרנות אינסופית".

● **באיזה אופן אישיותה משפיעה על הסגנון האישי שלך?**

"הדרך היחידה לאמץ את הסגנון של פיני זה ללבוש את הבגדים שלה, ואני לא לובשת אותם. אני מתייחסת אליהם כאל יצירות אמנות ורוצה לשמר אותם. אבל אני שואבת ממנה השראה כל חיי. מה שמאוד אפיין את פיני זה עשייה לשם עשייה, ומבט שמופנה פנימה ולא החוצה. היא לא הייתה זקוקה לאישור חיצוני. היא אהבה, ככל אדם, לקבל הכרה על עשייתה, אבל המשמעות האמיתית בעבורה הייתה העשייה עצמה, ומה שהיא העניקה לה ולסביבתה. זה ערך שלמדתי ממנה ושאני מנסה ליישם". ■

שמלת מקסי רקומה משיפון מהאוסף של לייטרסדורף, 1974

בשער סטייל: מעיל מדבר חום עם שמלת כותנה צהובה, משכית, 1970 (עגילים: מאוסף אישי)

שמלת קטיפה עם שסע, מחוברת בתפר חי וגלימה תואמת, מהאוסף של פיני לייטרסדורף
(עגיל נוצה ונעליים: מאוסף אישי, צמיד: מנגו)

טופ סרוג משולב עור וצמר עם חגורת עור וכסף, מהאוסף של פיני לייטרסדורף

דוגמנית: מארי הרטמן ל־mc2; **איפור:** נגה תמיר ל"סולו"; **שיער:** ליאור נבריאלוב; **ע' צלם:** טל קרת, לירן מור; **ע' איפור:** יאנה פרוביז